

บทที่ 6

สรุป ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

ประเด็นข้อถกเถียงอันสำคัญของการเมืองการปกครองไทยที่ว่า การพัฒนาการเมืองหรือการแก้ไขจุดบกพร่องของระบบการเมือง ระหว่างการพัฒนา และแก้ไขที่ตัว “บุคคล” กับที่ “ระบบ” ควรให้ความสำคัญและเดินนำไปในทิศทางไหนมากกว่ากัน? ในการศึกษาในส่วนหนึ่งพยายามจะมีส่วนร่วมในประเด็นข้อถกเถียงดังกล่าว ด้วยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของระบบสถาบันการเมือง ที่เมื่อถึงจุดหนึ่งหากโครงสร้างของระบบการเมืองมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นกลไกหรือหลักประกัน ที่สามารถควบคุมตรวจสอบการกระทำของบุคคลได้ การศึกษานี้จึงมีแนวคิดที่มีส่วนสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการเมือง ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพของระบบการเมือง และการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในขณะเดียวกันก็ไม่ได้มองโดยยึดกรอบทฤษฎีพัฒนาการเมือง ในแง่ที่อาจไม่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบหรือ การเมืองภาคประชาชน แต่การศึกษานี้เชื่อว่าส่วนหนึ่งของการเมืองนอกระบบเป็นกลไกที่สามารถตรวจสอบ ถ่วงดุล และสะท้อนถึง “การเมือง” ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในปริมาตรของการเมืองที่ผูกขาดกับ “ตัวแทน” ในระบบเลือกตั้งอย่างเดียว

จากประเด็นข้างต้น การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทบทวน ความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง เป็นประเด็นหลัก และตั้งคำถามกับระบบพรรคการเมืองของไทย ที่ระบบคัดสรรตัวแทนขึ้นอยู่กับสถาบันพรรคการเมืองว่าจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง หรือ ความอ่อนแอ ล้มเหลวในการพัฒนาการเมืองการปกครองหรือไม่? โดยผู้เขียนเลือกหยิบยกเอาพรรคชาติไทยมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า พรรคชาติไทยมีความเป็นสถาบันการเมืองในระดับใด และมีอุปสรรคปัญหาในการทำหน้าที่สถาบันการเมืองอย่างไรบ้าง จากการศึกษาพบว่า

ในด้านหนึ่ง พรรคชาติไทยเป็นพรรคที่มีความเป็นสถาบันในด้านความสามารถในการปรับตัว(Adaptability)ที่ดี จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน โดยเฉพาะในเรื่องของ “ขนาดพรรค” ที่เปลี่ยนแปลงจากการเป็นพรรคขนาดใหญ่มาเป็นพรรคขนาดกลางในช่วงของการปฏิรูปการเมือง ที่เป็นเหตุให้มีการล่มสลายของพรรคการเมืองหลายๆพรรค ซึ่งพรรคชาติไทยก็มีความสามารถในการปรับตัวจากปัญหาดังกล่าวได้อย่างดี

ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ก็ยังคงมีปัญหาอันเกิดจากความไม่แน่นอนของปัจจัยทางการเมืองที่ส่งผลต่อความเป็นอิสระ (Autonomy) และความเป็นปึกแผ่น (Coherence) ที่ถือเป็นความอ่อนแอของระบบพรรคการเมืองไทย

โดยการศึกษาที่พิจารณาว่าพรรคชาติไทยเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันอยู่ในระดับที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ในอนาคต แต่ท้ายที่สุด สิ่งที่ยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการทำหน้าที่สถาบันการเมืองของพรรคชาติไทยส่วนหนึ่งมาจากปัญหาความอ่อนแอภายในของพรรคการเมือง และอีกส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยภายนอก เช่น มาตรการการยุบพรรคการเมือง ซึ่งผู้ศึกษามองว่า เหตุปัจจัยของมาตรการดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากปัญหาความเชื่อมั่นในฐานะตัวแทนที่มาจาก การเลือกตั้ง ที่มักจะถูกมองว่า คือความอ่อนแอของระบบการเมือง

ดังนั้นส่วนหนึ่งของการศึกษานี้ จึงเป็นการชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาระบบพรรคการเมืองที่กำลังเผชิญอยู่ ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงความอ่อนแอที่ถูกแทรกแซงจากอำนาจของระบอบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้เป็นเพียงแค่การเผชิญหน้ากับกลุ่มทุนธุรกิจที่ยึดกุมพื้นที่ของการเมือง ผ่านพรรคการเมือง และทำให้พรรคการเมืองขาดความเป็นอิสระเท่านั้น แต่สถาบันพรรคการเมืองกำลังเผชิญกับความเสื่อมศรัทธา และความไม่เชื่อมั่นในระบบ หรือถูกทำลายโดยวาทกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบบเลือกตั้งตัวแทน หรือการคัดสรรตัวแทนที่ผูกขาดโดยพรรคการเมือง ซึ่งในแง่หนึ่งอาจนำไปสู่หนทางเผชิญหน้าระหว่าง การเมืองในระบบรัฐสภาที่มาจาก การเลือกตั้ง กับ การเมืองนอกระบบ ที่เรียกว่า “ขบวนการภาคประชาชน” “ขบวนการภาคประชาสังคม” ที่ในทางตรงข้ามอาจนำมาสู่ความวุ่นวาย หรือปัญหาความขัดแย้งใหม่ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามมา ลักษณะดังกล่าวอาจจะเรียกว่า “สองนคราประชาธิปไตย” ก็ได้ แต่สิ่งที่แตกต่างจากทฤษฎีดังกล่าว ก็คือ

หนึ่ง การต่อสู้หรือทำลายของการเมืองนอกระบบในแง่นี้ ไม่ได้เป็นเพียงการโค่นล้มรัฐบาลและนำไปสู่การเลือกตั้งครั้งใหม่ แต่เป็นการตั้งคำถาม และพยายามไปให้ไกลกว่าระบบเลือกตั้งที่ผูกขาดโดยพรรคการเมือง ดังเช่น ข้อเสนอเรื่องระบบ “การเมืองใหม่” ซึ่งทำให้พื้นที่ของความขัดแย้งทางการเมืองมีความซับซ้อนมากขึ้น ไปกว่าความขัดแย้งในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือ พฤษภาคม 2535

และสอง ความเสื่อมถอย ของระบบเลือกตั้งตัวแทน ทำให้การเมืองในระบบ เช่น พรรคการเมือง ต้องถูกตรวจสอบอย่างเข้มข้น และสัมพันธ์กับการเกิด “ตุลาการภิวัตน์” ซึ่งมีทั้งในด้านดี คือ เป็นกลไกสถาบันการเมืองที่คอยตรวจสอบถ่วงดุล สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ และในด้านตรงข้าม คือ เป็นอำนาจตัดสินใจขาด ที่ในทางหนึ่งอาจไปจำกัดความต่อเนื่องของสถาบัน

การเมืองที่มาจากความชอบธรรมของการเมืองแบบประชาธิปไตย ดังเช่น กรณีของการยุบพรรคการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง เป็นต้น

ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของการเมืองไทยทั้งสองประการข้างต้น ได้ทำให้เกิดการทบทวน และย้อนกลับมาคิดถึงระบบตัวแทน ระบบพรรคการเมือง ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอที่มี จากการศึกษานี้ ก่อนอื่นต้องยอมรับก่อนว่า การสร้างพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันการเมืองที่เป็นความร่วมมือกันของบุคคลซึ่งมีความคิดความเชื่อ มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน เพื่อกำหนดทิศทางในการบริหารประเทศเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีผลประโยชน์อื่นใด นับว่าเป็นเรื่องที่ดีอุดมคติจนเกินไป และทิศทางของการพัฒนาการเมือง ที่ต้องการให้การเมืองอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญอย่างเดียว ก็คงเกิดขึ้นจริงได้ยาก โดยเฉพาะในกระแสปัจจุบันเรื่องของการเมือง”เริ่มมีแนวโน้มของการขยายขยายกว้างออกไปกว่าเวทีของสภา หรือการพึ่งพิงแต่พรรคการเมือง หากกำกับหรือควบคุมจนเกินไป สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาย่อมทำให้เกิดการเผชิญหน้ากัน ระหว่างการเมืองในระบบ และนอกระบบขึ้นได้ ซึ่งในแง่นี้ การสร้างสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง ก็ไม่จำเป็นต้องหมายถึง การทำทุกวิถีทางให้การเมืองในระบบสามารถควบคุมระบบระเบียบ ให้อยู่ในกรอบของระบบรัฐสภาเสมอไป เนื่องจากในความเป็นจริงของการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่สามารถที่จะสร้างการเมืองที่เป็นระบบระเบียบเรียบร้อยเช่นนั้นได้ และในขณะเดียวกัน ก็ต้องยอมรับอีกเช่นกันว่า การเมืองนอกระบบ ที่เรียกว่า การเมืองภาคประชาชน หรือขบวนการเคลื่อนไหวบนท้องถนน ที่เกิดขึ้นบนความขัดแย้งทางการเมืองแบบใหม่ ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจะนำสู่การเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเสมอไป ซึ่งในแง่หนึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้ง จนบานปลายไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ หน้าที่ของสถาบันการเมืองจึงควรที่จะมีความเข้มแข็งและควรที่จะมีพื้นที่ให้กับความแตกต่างหลากหลายในเวลาเดียวกัน ดังนั้น แนวทางที่เป็นข้อเสนอเพิ่มเติมจากการศึกษานี้ ให้กับการสร้างความเป็นสถาบันการเมืองของพรรคการเมืองไทย คือ

ประการแรก พรรคการเมืองที่จะพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันการเมืองควรจะสนับสนุน และเปิดพื้นที่ให้กับการเมืองนอกระบบ ด้วยการทำงานร่วมกันกับกลุ่มประชาสังคม กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยต้องแสดงให้เห็นว่าพรรคการเมืองไม่ได้ผูกขาดการคัดสรรตัวแทนไว้ อย่างเบ็ดเสร็จ แต่ตัวแทนสามารถเกิดขึ้นจากฐานของประชาสังคม ไม่ใช่มีแต่ตัวแทนที่มาจากกลุ่มที่ใช้เงินทุนผูกขาดพรรคการเมือง

ประการที่สอง เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ที่การเมืองจะไม่ได้เป็นเรื่องที่เคลื่อนไหวอยู่ในกรอบของการเมืองในระบบรัฐสภา ดังนั้นหากจะมองในแง่ของการสร้างสถาบันการเมืองที่

ครอบคลุมในเรื่องของการเมืองนอกระบบด้วย การเมืองภาคประชาชน และการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนก็ถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความเข้มแข็งดังกล่าวให้เกิดขึ้นอาจเริ่มต้นจากกลุ่มชนชั้น กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งหากมองในแง่ของการสร้างสถาบันการเมืองที่เปิดกว้าง และให้ความสำคัญกลุ่มเหล่านี้ก็สามารถพัฒนาต่อไปให้เป็นพรรคการเมือง ที่สามารถเป็นพื้นที่ หรือเป็นช่องทางให้กับกลุ่มชนชั้น อาชีพ หรือกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองใหม่ๆที่จะสร้างพื้นที่ ตัวตน ในการเมืองแบบรัฐสภาได้ ซึ่งการสร้างสถาบันการเมืองส่วนหนึ่งก็ไม่ควรละเลยความสำคัญในส่วนนี้

ประการที่สาม การสร้างความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง ควรจะเอื้ออำนวยให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอยู่บนหลักประกันที่แน่นอน การร่างรัฐธรรมนูญไม่ควรสร้างกรอบ และเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคกับความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมทั้งไม่ควรตั้งเงื่อนไขที่เป็นการสกัดกั้นการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองของประชาชน หรือเก้อหนุนให้มีแต่พรรคขนาดใหญ่เพียงอย่างเดียว เช่น ไม่จำเป็นต้องเน้นจำนวนสาขาพรรค และจำนวนสมาชิกตามที่กำหนด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ควรให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ จุดยืน มากกว่าความสำคัญของความใหญ่โตซับซ้อนขององค์กรแบบทางการ เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นอะไรที่สามารถก่อร่างจากการเคลื่อนไหวในกลุ่มเล็กๆ และเปิดพื้นที่ให้กับประชาสังคมที่แตกต่างหลากหลาย และเป็นทางเลือกให้กับสังคมได้